

Versiune anonimată

Rezumat

C-402/19 - 1

Cauza C-402/19

Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție

Data depunerii:

24 mai 2019

Instanța de trimitere:

Cour du travail de Liège (Belgia)

Data deciziei de trimitere:

17 mai 2019

Apelant:

LM

Intimat:

Centre public d'action sociale de Seraing

I. Situația de fapt și procedura principală

- 1 LM, apelantul din procedura principală, născut în anul 1956, cetățean congolez, este tatăl unei tinere, R, născută în anul 1999 și majoră în prezent. R suferă de o drepanocitoză majoră și de o cifoză semnificativă care necesită o intervenție chirurgicală, altfel ar putea paraliza.
- 2 Este cert între părți că situația medicală a lui R este foarte gravă și din dosarul cauzei principale reiese că medicii consideră prezența constantă a tatălui său alături de ea indispensabilă.
- 3 LM și R au venit în Belgia în anul 2012. Pe baza stării de sănătate a R, minoră la momentul respectiv, LM a introdus, la 20 august 2012, o cerere de acordare a dreptului de ședere pentru motive medicale, întemeiată pe articolul 9ter din Legea din 15 decembrie 1980 privind accesul pe teritoriu, șederea, stabilirea și

îndepărtarea străinilor) (*Moniteur belge* din 31 decembrie 1980, p. 14584, denumită în continuare „Legea din 15 decembrie 1980”). Această cerere (denumită în continuare „cererea în temeiul articolului 9ter”) a fost declarată admisibilă la 6 martie 2013 de Office des étrangers [Oficiul pentru străini] (denumit în continuare „Oficiul”).

- 4 Ca urmare a acestei prime decizii, Centre public d’action sociale de Seraing [Centrul public de acțiune socială din Seraing] (denumit în continuare „CPAS”), intimat în procedura principală, a acordat LM un ajutor social financiar, la nivelul alocat capilor de familie.
- 5 Trei decizii de respingere a cererii în temeiul articolului 9ter au fost ulterior adoptate de Oficiu împotriva lui R și a lui LM, însă au fost retrase în mod sistematic în urma introducerii căii de atac în fața Conseil du contentieux des étrangers [Consiliul Contenciosului privind Străinii] (denumit în continuare „CCS”).
- 6 O a patra decizie de respingere a fost notificată persoanei în cauză la 25 februarie 2016, însoțită de un ordin de părăsire a teritoriului în termen de 30 de zile. Această decizie a fost atacată cu o acțiune în suspendare și în anulare la CCS, pendinte încă în prezent.
- 7 Întrucât introducerea acestei acțiuni nu are un efect suspensiv automat, LM și R se află în situație de ședere ilegală pe teritoriul belgian începând de la 26 martie 2016.
- 8 CPAS din Seraing a retras ajutorul financiar de la această dată. La 22 martie 2016, acesta a acordat R asistență medicală de urgență, cu suportarea cheltuielilor sale de spitalizare.
- 9 În urma unei proceduri privind măsurile provizorii în fața tribunal du travail de Liège [Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Liège], a fost restabilit ajutorul financiar la nivelul gospodăriei.
- 10 Acest ajutor a fost eliminat din nou prin două decizii notificate lui LM la 22 mai 2017, pentru motivul că R a devenit majoră la 11 aprilie 2017. Prin aceste decizii, CPAS, pe de o parte, i-a retras lui LM ajutorul financiar la nivelul gospodăriei, cu efect de la 11 aprilie 2017, dată de la care acesta nu mai avea un copil minor în întreținere și, pe de altă parte, i-a refuzat pentru el însuși orice alt ajutor social decât asistență medicală de urgență, ca urmare a șederii sale ilegale.
- 11 În ceea ce o privește pe R, având în vedere situația sa medicală, aceasta primește, de la împlinirea vârstei majoratului, un ajutor social la nivelul atribuit persoanelor singure, majorat cu prestațiile familiale pe care le poate solicita din cauza handicapului său.
- 12 Prin hotărârea din 16 aprilie 2018, în conformitate cu Hotărârea Curții din 18 decembrie 2014, *Abdida* (C-562/13, EU:C:2014:2453) (denumită în continuare

„Hotărârea Abdida”), tribunal du travail de Liège a recunoscut caracterul suspensiv al acțiunii introduse la CCS împotriva deciziei de respingere a cererii în temeiul articolului 9ter. În consecință, tribunal du travail de Liège a obligat CPAS la plata către LM a unui ajutor social financiar la nivelul gospodăriei, între 26 martie 2016, data introducerii cererii, și 10 aprilie 2017, ziua anterioară majoratului fiicei sale.

- 13 Pentru perioada care a început să curgă la 11 aprilie 2017, tribunal du travail, constatând că LM nu mai era, de la acea dată, părintele unui copil minor care putea invoca imposibilitatea medicală de returnare a acestuia, a statuat că deciziile prin care i se refuza ajutorul social financiar erau întemeiate începând de la această dată.
- 14 LM a declarat apel împotriva hotărârii în măsura în care acesta a confirmat legalitatea deciziilor CPAS referitoare la retragerea și la refuzul ajutorului social în ceea ce îl privește, începând de la 11 aprilie 2017.

II. Cadrul juridic

1. Dreptul belgian

- 15 În temeiul articolului 9ter din Legea din 15 decembrie 1980, străinul care locuiește în Belgia și suferă de o boală care prezintă un risc real pentru viața sau integritatea sa fizică sau un risc real de tratament inuman sau degradant atunci când nu există niciun tratament adecvat în țara sa de origine sau în țara în care își are reședința, poate solicita ministrului sau delegatului său acordarea dreptului de ședere în Regat. Este vorba despre o derogare de la norma generală, prevăzută la articolul 9, care ar presupune ca cererea de acordare a dreptului de ședere pentru o perioadă mai mare de trei luni să fie introdusă la misiunea diplomatică sau consulară belgiană competentă de la locul de reședință sau de ședere al străinului.
- 16 În temeiul articolului 57 alineatul 2 din Legea organică din 8 iulie 1976 privind centrele publice de acțiune socială (*Moniteur belge* din 5 august 1976, p. 9876, denumită în continuare „Legea din 8 iulie 1976”), nelegalitatea șederii determină refuzul oricărei prestații sociale în cazul în care aceasta nu constituie asistență medicală de urgență.
- 17 Cour constitutionnelle [Curtea Constituțională] belgiană a creat o excepție pretoriană de la această normă, în favoarea străinului aflat în situație de ședere ilegală care dovedește că se află în imposibilitatea medicală absolută de a da curs unui ordin executoriu de părăsire a teritoriului.
- 18 Prin Hotărârea 80/99 din 30 iunie 1999, Cour d'arbitrage [Curtea de Arbitraj] – astăzi Curtea Constituțională – a statuat că articolul 57 alineatul 2, citat anterior, încâlca articolele 10 și 11 din Constituție în cazul în care limitarea ajutorului social doar la asistența medicală de urgență „se aplică persoanelor care, pentru motive medicale, se află în imposibilitatea absolută de a da curs ordinului de

părăsire a Belgiei” întrucât „aceasta tratează în același mod, fără o justificare rezonabilă, persoane care se află în situații fundamental diferite: cele care pot fi îndepărtate și cele care nu pot fi îndepărtate pentru motive medicale. În această măsură, articolul 57 alineatul 2 este discriminatoriu”.

- 19 Hotărârea Cour d’arbitrage 194/2005 din 21 decembrie 2005 a extins domeniul de aplicare al acestei excepții pretoriene la părinții aflați în situație de ședere ilegală care au în întreținere un copil minor grav bolnav. Aceasta a statuat în hotărârea respectivă că articolul 57 alineatul 2 din Legea din 8 iulie 1976 încalcă principiile constituționale ale egalității și nediscriminării în măsura în care trata „în același mod, fără o justificare rezonabilă, persoane care se află în situații fundamental diferite: cele care pot fi îndepărtate și cele care nu pot fi, pentru că sunt părinții – și pot prezenta o dovadă în acest sens – unui copil minor care se află, din motive medicale, în imposibilitatea absolută de a da curs unui ordin de părăsire a teritoriului ca urmare a unui handicap grav, care nu poate primi îngrijiri adecvate în țara sa de origine sau în alt stat obligat să îl preia, și al cărui drept la respectarea vieții de familie trebuie să fie protejat prin garantarea prezenței părinților săi alături de el”. Instanța constituțională a ajuns la această concluzie în special pe baza articolului 8 din CEDO.
- 20 Instanțele de fond au stabilit ulterior, în cadrul unei jurisprudențe foarte bogate, cele trei criterii care trebuie să fie îndeplinite în mod cumulativ de străinul aflat în situație de ședere ilegală – sau de copilul său minor – care invocă o asemenea imposibilitate medicală absolută de returnare în țara sa de origine, și anume: gravitatea bolii, indisponibilitatea unui tratament adecvat în țara de origine și lipsa accesibilității efective a îngrijirilor în țara de origine.

2. Dreptul internațional și dreptul Uniunii

- 21 Articolul 8 din CEDO prevede:
- „Dreptul la respectarea vieții private și de familie
1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.
  2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora”.
- 22 Curtea a statuat în Hotărârea Abdida:
- „Articolele 5 și 13 din Directiva 2008/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală coroborate cu articolul 19 alineatul (2) și cu articolul 47

din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, precum și articolul 14 alineatul (1) litera (b) din această directivă trebuie interpretate în sensul că se opun unei legislații naționale:

- care nu conferă efect suspensiv unei căi de atac exercitate împotriva unei decizii prin care se dispune ca un resortisant al unei țări terțe afectat de o boală gravă să părăsească teritoriul unui stat membru, atunci când executarea acestei decizii îl poate expune pe resortisantul în cauză al unei țări terțe unui risc serios de deteriorare gravă și ireversibilă a stării sale de sănătate, și
- care nu prevede acoperirea, în măsura posibilului, a nevoilor de bază ale resortisantului unei țări terțe menționat, pentru a garanta că îngrijirea medicală de urgență și tratamentul de bază al bolii pot fi efectiv acordate, în perioada în care statul membru respectiv este obligat să amâne îndepărtarea aceluiași resortisant al unei țări terțe ca urmare a exercitării căii de atac în discuție.”

- 23 De asemenea, apelantul invocă articolul 19 alineatul (2), articolul 47, precum și articolele 7 și [21] din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și articolele 5 și 13, precum și articolul 14 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2008/115/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind standardele și procedurile comune aplicabile în statele membre pentru returnarea resortisanților țărilor terțe aflați în situație de ședere ilegală (JO 2008, L 348, p. 98).

III. Obiectul litigiului principal și pozițiile părților

- 24 Apelantul pornește de la constatarea că tribunal du travail a aplicat în mod corect concluziile care decurg din Hotărârea Abdida pentru a acorda un ajutor social financiar fiicei sale, având în vedere efectul suspensiv al acțiunii pe care a introdus-o, atunci când aceasta era încă minoră, la CCS, având în vedere critica justificată care este formulată cu privire la starea sa de sănătate.
- 25 El consideră că afecțiunile medicale grave de care suferă fiica sa constituie nu numai pentru aceasta din urmă, ci și pentru el însuși, o imposibilitate absolută de returnare, în măsura în care corpul medical confirmă că, având în vedere gravitatea handicapului de care suferă R, prezența tatălui său alături de ea este esențială, ceea ce îl împiedică pe acesta din urmă să se conformeze ordinului de părăsire a teritoriului.
- 26 Apelantul susține că executarea ordinului respectiv de părăsire a teritoriului ar aduce o atingere nerezonabilă dreptului la respectarea vieții private și de familie garantat de articolul 8 din CEDO.
- 27 Având în vedere această situație de forță majoră care îl pune în imposibilitatea materială și morală de a părăsi teritoriul, este necesar, în opinia sa, să se înlăture aplicarea articolului 57 alineatul 2 din Legea din 8 iulie 1976. În plus, acesta amintește că starea de nevoie a celulei familiale pe care o formează împreună cu

fiica sa nu este contestată de CPAS, care, pentru acest motiv, a admis cererea de ajutor financiar a acesteia, la nivelul atribuit persoanelor singure. Or, cheltuielile tatălui și ale fiicei au rămas constante (chirie, energie, costuri farmaceutice și medicale etc.), în timp ce resursele lor au scăzut cu 25 % în raport cu perioada în care LM primea ajutorul financiar la nivelul gospodăriei.

- 28 În consecință, LM solicită *cour du travail* de Liège să oblige CPAS să îi acorde, începând de la 11 aprilie, un ajutor financiar la nivelul gospodăriei, sau, cu titlu subsidiar, la nivelul de coabitare.
- 29 CPAS contestă, mai întâi, efectul suspensiv al căii de atac introduse de LM la CCS.
- 30 În continuare, acesta apreciază că refuzul de acordare a unui ajutor social persoanei în cauză nu constituie o nerespectare a vieții sale private și de familie, întrucât, pe de o parte, atât tatăl, cât și fiica acestuia se află în situație de ședere ilegală și, pe de altă parte, decizia de retragere a ajutorului social acordat lui LM nu îl împiedică nicidecum să locuiască împreună cu copilul său major, acordându-i ajutorul impus de starea sa de sănătate.
- 31 Pe de altă parte, o imposibilitate medicală de returnare nu ar putea fi recunoscută în privința lui LM deoarece acesta nu suferă personal de probleme de sănătate, iar patologia fiicei sale – a cărei gravitate nu este contestată de CPAS – nu constituie forța majoră de care el se prevalează pentru a înlătura aplicarea articolului 57 alineatul 2 din Legea din 8 iulie 1976.
- 32 În sfârșit, CPAS contestă starea de nevoie întrucât LM nu ar demonstra că ajutorul financiar acordat fiicei sale, majorat cu alocații familiale pentru persoane cu handicap, nu ar fi suficient pentru a acoperi toate nevoile celor două persoane în cauză.
- 33 Prin urmare, CPAS solicită confirmarea hotărârii atacate.

IV. Aprecierea *cour du travail*

- 34 *Cour du travail* apreciază că obiectul litigiului nu este de a stabili dacă R, devenită majoră, îndeplinește criteriile imposibilității medicale absolute de returnare, aspect care a fost deja stabilit. Astfel, în pofida șederii sale ilegale pe teritoriul belgian, CPAS îi acordă un ajutor social financiar, din cauza bolii grave de care este afectată și care necesită, potrivit opiniei unanime a medicilor specialiști care o urmăresc de mai mulți ani, îngrijiri adecvate care îi pot fi acordate numai în Belgia, având în vedere starea deplorabilă a sistemului medical din Congo.
- 35 Prin urmare, obiectul litigiului principal este de a stabili dacă prezența lui LM alături de fiica sa, pe care corpul medical o apreciază ca fiind indispensabilă, poate avea, în drept, consecința excluderii și de la beneficiul articolului 57 alineatul 2 din Legea din 8 iulie 1976, astfel încât, în măsura în care starea de

nevoie este dovedită, un ajutor financiar ar putea să îi fie acordat în completarea celui de care beneficiază fiica sa.

1. Distincție între imposibilitatea medicală absolută de returnare și legalitatea șederii pentru motive medicale

- 36 Cour du travail amintește distincția fundamentală care trebuie efectuată între imposibilitatea medicală absolută de returnare, pe de o parte, și criteriile consacrate în Hotărârea Abdida, de care depinde efectul suspensiv al unei acțiuni în anulare și în suspendare împotriva unei decizii de respingere a cererii în temeiul articolului 9ter, pe de altă parte.
- 37 Această distincție a fost deja prezentată într-o hotărâre a cour du travail de Bruxelles [Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Bruxelles] din 13 mai 2015, în care s-a statuat că imposibilitatea medicală de returnare este o noțiune autonomă în raport cu cea care este relevantă pentru o cerere în temeiul articolului 9ter. Această concluzie se întemeiază pe următoarele considerații:
- Pentru a concluziona, în Hotărârea nr. 80/99, în sensul unei încălcări a articolelor 10 și 11 din Constituție, Cour constitutionnelle nu s-a referit nici la articolul 3 din CEDO, nici la Hotărârea Curții EDO din 2 mai 1997, D. împotriva Regatului Unit (CE:ECHR:1997:0502JUD003024096). Același lucru este valabil și în Hotărârea nr. 194/2005.
  - În această din urmă hotărâre, Cour constitutionnelle reține ca fiind un obstacol în calea returnării inexistența „unor îngrijiri adecvate în țara de origine”, în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului enunță că „faptul că, în cazul expulzării din statul contractant, reclamantul s-ar confrunta cu o deteriorare importantă a situației sale, și în special cu o reducere semnificativă a speranței sale de viață, nu este suficient în sine pentru a implica încălcarea articolului 3 (din CEDO)” (Hotărârea din 27 mai 2008, N. împotriva Regatului Unit, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, §42, denumită în continuare „Hotărârea N. împotriva Regatului Unit”), jurisprudență asupra căreia Curtea EDO a revenit de atunci, a se vedea *infra*.
  - Ajutorul social acordat în cazul unei imposibilități medicale de returnare are același temei ca și cel acordat străinului care, din cauza unor împrejurări independente de voința sa, dar care nu sunt de natură medicală, este împiedicat să se întoarcă în țara sa de origine (de exemplu, atunci când această țară refuză să îi elibereze documentele necesare). Prin urmare, imposibilitatea de returnare, ca atare, este determinantă pentru acordarea ajutorului social, iar nu numai circumstanțele medicale care se află la originea acestei imposibilități.
  - Formalismul deosebit de imperativ care caracterizează examinarea condițiilor de ședere nu își are, așadar, locul în examinarea unei cereri de ajutor social.

- 38 Cour du travail concluzionează că este necesar să se analizeze argumentele apelantului, făcând în mod clar distincție între, pe de o parte, criteriile necesare pentru recunoașterea cazului de forță majoră care fac imposibilă executarea ordinului de părăsire a teritoriului și, pe de altă parte, criteriile mult mai restrictive referitoare la riscul de deteriorare gravă și ireversibilă a stării de sănătate a străinului aflat în situație de ședere ilegală, care sunt necesare pentru a recunoaște un efect suspensiv unei acțiuni în anulare și în suspendare a unei decizii de respingere a unei cereri în temeiul articolului 9ter.

2. Avizul Ministerului Public

- 39 În avizul scris, Ministerul Public subliniază gravitatea bolii lui R, precum și gradul său de dependență. Acesta constată că R, care locuiește împreună cu tatăl său, LM, de la sosirea lor în Belgia, îl are doar pe el ca sprijin afectiv pentru a o ajuta să treacă încercările constituite de crizele și de internările repetate, să respecte cu strictețe tratamentul medical, să ia deciziile corecte din punct de vedere medical, să suporte o intervenție chirurgicală dificilă care va trebui, în mod necesar, să aibă loc în viitorul apropiat, într-un context în care s-ar putea pune problema unui prognostic vital. Prin urmare, se ridică problema dacă necesitatea, necontestată, a prezenței lui LM alături de fiica sa îl plasează pe acesta din urmă într-o situație în care i-ar fi imposibil să execute ordinul de părăsire a teritoriului.
- 40 Prin urmare, Ministerul Public plasează discuția din perspectiva articolului 8 din CEDO și a analizat aplicarea efectuată de Curtea EDO în cazul relațiilor private și de familie dintre părinți și copiii lor majori sau între membrii majori ai aceleiași familii. Acesta consideră ca stabilită în speță „situația de dependență specială a copilului major R față de tatăl său, într-o măsură care depășește legăturile afective normale, care este evidentă, în opinia sa, în raport cu situația medicală”.
- 41 Ministerul Public sugerează cour du travail să sesizeze Curtea de Justiție a Uniunii Europene cu o întrebare preliminară privind interpretarea dispozițiilor Directivei 2008/115 coroborate cu articolele 7 și [21] din cartă, care consacră dreptul la respectarea vieții private și de familie și, respectiv, interzicerea discriminării pe motive de vârstă.
- 42 Cour du travail urmează avizul Ministerului Public și consideră că, indiferent de temeiul de drept invocat de apelant – imposibilitate de returnare pentru cauză de forță majoră sau efectul suspensiv consacrat de Hotărârea Abdida – acesta trebuie examinat în raport cu dreptul la respectarea vieții private și de familie.

3. Examinare în lumina dreptului la respectarea vieții private și de familie

- 43 Jurisprudența Curții EDO a consacrat următoarele principii.
- 44 Legătura existentă între un copil și părinții săi este, de plin drept, o componentă a „vieții de familie” și, în acest scop, este protejată de articolul 8 (a se vedea între altele Hotărârea din 21 decembrie 2001, Șen împotriva Țărilor de Jos,

CE:ECHR:2001:1221JUD003146596, Hotărârea din 19 februarie 1996, Gül împotriva Elveției, CE:ECHR:1996:0219JUD002321894, și Hotărârea din 28 noiembrie 1996, Ahmut împotriva Țărilor de Jos, CE:ECHR:1996:1128JUD002170293).

- 45 Această dispoziție urmărește, în esență, protejarea persoanei în cauză de ingerințele arbitrare ale autorităților publice. În plus, dispoziția menționată poate da naștere unor obligații pozitive în sarcina statelor părți pentru a asigura respectarea efectivă a vieții de familie. Ingerințele în exercitarea acestui drept fac obiectul unui control de proporționalitate, care pune în balanță respectarea politicii de imigrație decisă de legiuitorul național cu gravitatea atingerii aduse dreptului persoanelor în cauză la respectarea vieții lor private și de familie. Instanța trebuie să aprecieze *in concreto* dacă, în exercitarea puterii sale de apreciere, statul a respectat articolul 8 ținând seama de un echilibru just între interesele concurente ale persoanei și ale societății în ansamblu.
- 46 Legătura de familie trebuie să fie efectivă. Curtea EDO examinează, în situația de fapt, calitatea și intensitatea acestei legături. Cour du travail constată că, în speță, legătura de familie strânsă dintre LM și fiica sa R nu este contestată, iar această primă condiție este, așadar, îndeplinită *prima facie*.
- 47 Problema menținerii protecției vieții de familie între un părinte și copilul său devenit major este mai delicată. Curtea EDO a admis de mult timp că dreptul la respectarea vieții de familie nu se limitează la relațiile dintre părinți și copii și a extins această noțiune dincolo de familia nucleară pentru a cuprinde raporturile dintre rudele apropiate și, în special, dintre bunici și nepoți, cu condiția ca legăturile în cauză să fie reale, efective și profunde (a se vedea în special Hotărârea din 13 iunie 1979, Marckx împotriva Belgiei, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374, și Hotărârea din 9 iunie 1998, Bronza împotriva Italiei, CE:ECHR:1998:0609JUD002243093).
- 48 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a editat un „Guide sur l’article 8 de la Convention européenne des droits de l’homme” [„Ghid privind articolul 8 din Convenția europeană a drepturilor omului”] (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_FRA.pdf) (denumit în continuare „ghidul”). Potrivit punctului 298 din ghid, „în materie de imigrație, nu există o viață de familie între părinți și copiii adulți cu excepția cazului în care se demonstrează existența unor elemente suplimentare de dependență, altele decât legăturile afective normale”; se precizează la punctul 285 că, „în jurisprudența sa mai recentă, Curtea [EDO] a considerat că rapoartele de familie întreținute de adulți cu părinții sau cu frații sau surorile lor ar beneficia de o protecție mai redusă, cu excepția situației în care s-ar dovedi existența unor elemente suplimentare de dependență, altele decât legăturile afective normale”^{*}.

* Aceste referințe privesc versiunea ghidului actualizată la 31 iunie 2018. În versiunea actualizată la 31 decembrie 2018 este vorba despre punctele 311 și, respectiv, 297.

- 49 Curtea EDO a admis de asemenea, în cauze cu privire la tineri adulți care nu își întemeiaseră încă propria familie, că legăturile lor cu părinții și cu alți membri de familie apropiați se analizau și în viața de familie. Majoritatea acestor cauze se referă la expulzări ale unor străini care au săvârșit infracțiuni, însă principiile reținute cu privire la acest aspect de Curtea EDO sunt cu atât mai interesante, în măsura în care acestea ar trebui să se aplice *a fortiori* în cazul unor străini bolnavi cărora, precum în speță, nu li se poate reproșa nicio infracțiune. Astfel, la punctul 62 din Hotărârea din 23 iunie 2008, Maslov împotriva Austriei (CE:ECHR:2008:0623JUD000163803), Curtea EDO a subliniat: „Reclamantul era minor în momentul impunerii interdicției de ședere. El a ajuns la vârsta majoratului, adică la optsprezece ani, atunci când măsura a rămas definitivă, în noiembrie 2002, după pronunțarea de către Cour constitutionnelle a deciziei sale, dar locuia încă cu părinții săi. În orice caz, Curtea a admis într-o serie de cauze care privesc tineri adulți care nu își întemeiaseră încă propria familie că legăturile lor cu părinții și cu alte rude apropiate se analizau, de asemenea, ca o «viață de familie»”.
- 50 Curtea EDO a recunoscut chiar existența unei legături de familie care justifică protecția oferită de articolul 8 din CEDO în situații în care, fie această legătură nu exista încă decât potențial, fie exercitarea sa a fost profund afectată de împrejurările specifice ale vieții celulei familiale în discuție, subliniind că „acolo unde existența unei legături de familie este stabilit[ă], statul trebuie, în principiu, să acționeze astfel încât să permită acestei legături să se dezvolte și să ia măsurile corespunzătoare pentru a reuni părintele și copilul în cauză” (Hotărârea din 26 februarie 2002, Kutzner împotriva Germaniei, CE:ECHR:2002:0226JUD004654499). *A contrario*, această obligație pozitivă ar trebui aplicată cu atât mai mult în prezența unor legături de familie stabilite în mod durabil.
- 51 Punctul 301* din ghid face trimitere la Hotărârea din 13 decembrie 2016, Paposhvili împotriva Belgiei, CE:ECHR:2016:1213JUD 004173810 (denumită în continuare „Hotărârea Paposhvili”), în care Curtea EDO a revenit asupra jurisprudenței sale N. împotriva Regatului Unit. La punctul 183 din Hotărârea Paposhvili, Curtea Europeană a Drepturilor Omului precizează că prin „alte cazuri excepționale” care pot pune în discuție, în sensul Hotărârii N. împotriva Regatului Unit, o problemă în raport cu articolul 3, trebuie înțelese cazurile de îndepărtare a unei persoane grav bolnave în care există motive serioase să se creadă că persoana respectivă, deși nu este expusă unui risc iminent de a muri, s-ar confrunta, ca urmare a lipsei unor tratamente adecvate în țara de destinație sau a lipsei accesului la acestea, cu un risc real de a fi expusă unui declin grav, rapid și ireversibil al stării sale de sănătate care ar provoca suferințe intense sau unei reduceri semnificative a speranței sale de viață. Curtea EDO precizează că aceste cazuri corespund unui prag ridicat pentru aplicarea articolului 3 din convenție în cauzele referitoare la îndepărtarea străinilor grav bolnavi.

* În versiunea ghidului actualizată la 31 decembrie 2018, este vorba despre punctul 314.

- 52 Cour du travail de Liège arată că efectele negative previzibile ale unei hotărâri asupra tratamentelor de care beneficiază R par să corespundă întru totul pragului de gravitate definit prin Hotărârea Paposhvili.
- 53 Pe de altă parte, prezența fizică a lui LM alături de fiica sa majoră rămâne la fel de necesară ca și atunci când aceasta era minoră, având în vedere situația sa de deosebită vulnerabilitate legată de gravitatea patologiei de care suferă.
- 54 Deși CPAS arată în mod întemeiat cu privire la acest aspect că refuzul de a acorda un ajutor social lui LM nu constituie în sine o încălcare a vieții sale private și de familie, întrucât această încălcare nu rezultă în mod direct din lipsa unui ajutor social, ci chiar din ordinul de a părăsi teritoriul adresat persoanei în cauză în cazul în care Oficiul l-ar pune în aplicare, dimpotrivă, CPAS nu poate fi urmat atunci când scrie că „decizia atacată nu împiedică *de facto* actualul apelant să continue să locuiască împreună cu fiica sa și să o ajute în viața de zi cu zi”.
- 55 Astfel, problema mijloacelor financiare necesare pentru a-i permite persoanei în cauză să își mențină sprijinul și prezența sa fizică alături de fiica sa majoră nu poate fi eludată. LM, care este încă la o vârstă la care poate munci, este exclus de pe piața muncii ca urmare a nelegalității șederii sale și, în consecință, este lipsit de resurse proprii.

V. Deciziile cour du travail de Liège

- 56 Complexitatea problemei pe plan juridic, având în vedere majoratul fiicei persoanei în cauză, justifică sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de decizie preliminară de către cour du travail de Liège. Pe de altă parte, cour du travail de Liège sesizează Cour constitutionnelle cu o cerere de decizie preliminară privind eventuala încălcare a dispozițiilor Constituției referitoare la egalitatea în fața legii, nediscriminarea, respectarea vieții private și de familie și dreptul de a duce o viață conformă cu demnitatea umană. În sfârșit, cour du travail de Liège redeschide dezbaterile pentru a permite părților să se exprime cu privire la starea de nevoie.

VI. Sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene

- 57 Cour du travail de Liège (Belgia) solicită Curții să se pronunțe cu titlu preliminar asupra următoarei întrebări:

„Articolul 57 alineatul 2 primul paragraf punctul 1° din Legea organică belgiană din 8 iulie 1976 privind centrele publice de acțiune socială este contrar articolelor 5 și 13 din Directiva 2008/115/CE, coroborate cu articolul 19 alineatul (2) și cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, precum și cu articolul 14 alineatul (1) litera (b) din această directivă și cu articolele 7 și [21] din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, astfel cum au fost interpretate prin Hotărârea Curții din 18 decembrie 2014, Abdida (C-562/13):

- *primo*, întrucât acesta conduce la privarea unui străin resortisant al unui stat terț aflat în situație de ședere ilegală pe teritoriul unui stat membru de suportarea, în măsura în care este posibil, a nevoilor sale de bază în timpul exercitării acțiunii în anulare și în suspendare introduse, în nume propriu și [în calitatea sa] de reprezentant al copilului său pe atunci încă minor, împotriva unei decizii prin care li s-a impus să părăsească teritoriul unui stat membru,
- în timp ce, *secundo*, pe de o parte, copilul respectiv astăzi major suferă de o boală gravă, pe care executarea acestei decizii îl poate expune unui risc serios de deteriorare gravă și ireversibilă a stării sale de sănătate și, pe de altă parte, prezența acestui părinte alături de copilul său major este considerată esențială de corpul medical, din cauza vulnerabilității sale care decurge din starea sa de sănătate (crize drepanocitare recidivante și necesitatea unei intervenții chirurgicale pentru a evita paralizia)?”